

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.

Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

HET HUMANISME VAN ZAMENHOF

Reeds nadert het einde van het jaar 1959, waarin men verschillende grote geesten heeft herdacht wier baanbrekend werk van invloed is geweest op de vooruitgang van onze cultuur. Overal ter wereld herdenkt men dezer dagen het feit, dat op 15 december 1859 Ludoviko Lazaro Zamenhof, die de schepper zou worden van de wereld-hulptaal Esperanto, in een klein Pools plaatsje van het geweldige Tsarenrijk het licht zag.

Als zodanig is zijn naam thans overal bekend. Toch is dit eigenlijk niet juist. Hij heeft de taal niet geschapen, hij heeft slechts de grondslagen willen leggen, waarop de door hem bedachte taal zich zou kunnen ontwikkelen door algemeen mondeling en schriftelijk gebruik.

Dit is inderdaad zo gebeurd. Dat Zamenhof er in geslaagd is het zichzelf gestelde doel te verwezenlijken, namelijk een levensvatbare taal te ontwerpen, is buiten kijf. Esperanto is in de praktijk voor alle mogelijke doeleinden bruikbaar gebleken, zowel voor de handel als voor de poëzie, zowel voor toerisme als voor wetenschap. Zij dwingt eerbied en zelfs bewondering af bij een ieder die zich de moeite heeft getroost, kennis te nemen van de wijze waarop ze voldoet - en schitterend voldoet! - als congrestaal, op studiebijeenkomsten en bij andere internationale betrekkingen. En wat de Esperanto-literatuur betreft, die bestaat uit een indrukwekkend aantal oorspronkelijke en vertaalde werken... ze betekent een verrassing voor ieder die haar ontdekt, een geestelijk bezit voor talloos velen overal ter wereld, en is een feit voor iedereen.

Dat hij ook een groot humanist was is echter minder bekend. En toch was het scheppen van de taal slechts een uiting van zijn humanistische geestesgesteldheid. De idee dat het mensdom zich moest verenigen was de kern en het doel van gans zijn leven. Hij heeft het zelf gezegd. Zijn hele levenshou-

ding getuigt van zijn diepe eerbied voor de mens en oprechte liefde voor de naaste. Zijn toegewijd optreden als oogarts in een arme-lijke wijk van Warschau tekent zijn grote liefde voor de behoeftige mensheid, wier fysieke en morele blindheid of bijziendheid te genezen, hij als zijn roeping beschouwde. Hij wilde de taal-barrières uit de weg ruimen, die hij als de oorzaak van vele mis-verstanden zag. En behorend tot een ont-recht en onderdrukt volk, voelde hij diep voor rechtvaardigheid en gelijkberechtigtheid; daarom wilde hij een neutrale, bovennationale taal als tweede taal voor iedereen aan-vaard zien, opdat iedere mens zijn medemens op voet van gelijkheid zou kunnen tegemoettreden en dat niet enkele volke-ren - bevoorrecht door het gebruik van hún taal - de overigen tot een secundaire plaats zouden blijven dwingen.

Opvallender echter dan de algemene on-bekendheid met zijn humanistische stel-lingen is wel het feit dat deze zelfs in de wereld der Esperantisten niet dan zeer vaag bekend zijn. Vanaf het moment dat hij er-mee voor de dag kwam - in de eerste jaren van onze eeuw - ontmoette Zamenhof on-verholten tegenzin en zelfs overtuigde te-genwerking in de rijen van zijn beste me-destanders. Deze waren Fransen en als we bedenken dat in die tijd in Frankrijk de politieke hartstochten laaiden voor de ver-wereldlijking van de staatsinstellingen en de antiklerikale agitatie zijn hoogtepunt be-reikt had, dan begrijpen we dat de leiders van de Esperanto-beweging daar niet ge-diend waren van religieusgetinte publica-ties van Zamenhof, wiens taal zij niet zonder succes onder de aandacht van hun regering gebracht hadden. Door hún toedoen werd hij, in 1905, ter gelegenheid van het eerste we-reldcongres van Esperantisten met grote eer in het Parijse stadhuis ontvangen en werd hij begiftigd met een hoge onderscheiding: la Légion d'honneur. Zij dachten de wereld

beter te kennen dan hij en om complicaties te voorkomen maakten zij - voor het goede doel! - het hem onmogelijk voor zijn diepste levensovertuiging te ijveren.

Wat was die levensovertuiging nu? Wat beoogde hij ermee? Een nieuwe godsdienst was het niet. Zijn „homaranismo” (het behoren tot de mensheid) was een doctrine die verlangde dat ieder de mensen uit alle landen beschouwde als broeders en hen lief had. Het wilde een vrede-brug tussen de onderscheiden godsdiensten slaan en niets afbreken, precies zo als Esperanto een brug is tussen de talen die zij ook niet wil afschaffen. Hij had zich laten inspireren door de leer van Hillel, een Hebreeuwse wijze die in Palestina had gepreekt kort voor Christus en wiens belangrijkste dogma was: „De enige wet die ons de mysterieuze zedelijke kracht die de wereld regeert gegeven heeft, luidt: „handel met anderen zo als Gij wilt dat men met u handelt”; al het overige in de godsdiensten zijn slechts gewoonten door mensen geschapen, die wij in acht *kunnen* maar niet *moeten* nemen”. Zamenhofs beginselverklaring telt tien punten, waarvan de eerste is: „Ik ben een mens, en de hele mensheid beschouw ik als één familie; de verdeeldheid der mensen in verschillende onderling vijandige volken en religieuze gemeenschappen beschouw ik als een van de grootste ongelukken, die vroeger of later moeten verdwijnen en waarvan ik het verdwijnen moet bevorderen naar mijn vermogen.” De tweede luidt: „Ik zie in elke mens slechts één mens, en ik waardeer elke mens slechts naar zijn persoonlijke waarde en zijn daden. Elke krenking of verdrukking van een mens daarom, omdat hij tot een ander volk, een andere taalgemeenschap, een ander geloof of een andere maatschappelijke klasse behoort dan ik, beschouw ik als barbaarsheid.”

Telkens weer herinnerde men hem eraan dat hij de toekomst van zijn Esperanto in de waagschaal zou stellen, indien hij zijn naam zo nauw zou verbinden aan een andere beweging, die nooit de goedkeuring zou kunnen verwerven van kerken en gelovigen. En ofschoon het Esperanto-congres van Boulogne-sur-Mer overduidelijk urbi et orbi had bevestigd, dat Esperanto volkomen neutraal was met betrekking tot godsdiensten en politieke stellingen, moest Zamenhof voortdurend rekening houden met mogelijke misverstanden, hij die immers in de ogen van de wereld de Esperanto-beweging belichaamde.

In zijn natuurlijke bescheidenheid had de eenvoudige Poolse oogarts een grote eerbied voor het gezag, dat voor de Oost-Europeaan van de Westerling uitging. Daarom dan ook gaf hij in goed vertrouwen toe aan de druk die op hem uitgeoefend werd, en vermeed zelfs te spreken over zijn humanisme zolang hij een officiële rol vervulde in de jaarlijkse internationale congressen.

Maar de werkelijkheid in het Tsaristische Rusland waarmee hij dagelijks geconfronteerd werd (progroms en algemene rechteloosheid) maakt het hem hoe langer hoe meer onmogelijk niet te gehoorzamen aan de stem van zijn hart.

Na een zware innerlijke strijd nam hij uiteindelijk het besluit afstand te doen van de officiële functies die hij in de Esperanto-beweging bekleedde, om, vrij van verantwoordelijkheid, zich geheel te kunnen inzetten voor hetgeen hij als een roeping beschouwde.

Op het jubileum-congres van Krakau in 1912 - waar het 25-jarig bestaan van de reeds zo levende taal gevierd werd - deed hij daarvan mededeling en zette hij zijn beweegredenen uiteen.

Reeds het volgende jaar verscheen te Madrid, onder zijn naam, zijn „Deklaracio pri Homaranismo”, de eerder genoemde beginselverklaring.

Hij, die acht jaar geleden op 45-jarige leeftijd in een brief geschreven had zich 60 te voelen en afgemat te zijn door een jarenlange strijd om het dagelijks brood, stond nu gereed om een nieuwe strijd aan te binden voor de verwerkelijking van zijn humanistisch ideaal. Ervan overtuigd, dat geloof de mensen meer scheidt dan taalverschil, was hij er zeker van dat een wereld beweging van broederliefde op boven-confessionele grondslag kans van slagen had. „Als Christus” - schreef hij - „en de andere grote leraren der mensheid nu samen zouden leven, zouden zij het onder elkaar zeker gemakkelijk eens worden (...) en hadden wij nu niet vele godsdiensten, maar één godsdienst voor alle mensen.”

Op het jaar 1913 volgde 1914. Het oorlogsrumor overstemde de roep van de kleine, bijziende oogarts met zijn grootse visie. Andere krachten dan die van Zamenhof hielden de wereld in hun greep. Zijn hart dat zo lang voor mensheid en menselijkheid geklopt had, kwam tot rust vóór het einde van de oorlog. Hij mocht niet beleven hoe zijn Esperanto tot rijke bloei kwam, maar

wilt u ons helpen?

Het einde van het jaar geeft de administratie altijd weer een grote hoeveelheid extra werk doordat de inning van de abonnementsgelden voor het jaar 1960 weer voor de deur staat. U kunt ons veel werk besparen door het verschuldigde bedrag voor 1960, t.w. f 4,— zo spoedig mogelijk op onze postrekening nr. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring over te schrijven.

Voor uw medewerking bij voorbaat onze hartelijke dank.

Administratie.

ook zijn hem de beproevingen van de tweede wereldoorlog bespaard gebleven, een oorlog waarin zijn hele familie - op één dochter en één kleinzoon na - de dood ingedreven werd.

Dr. Zamenhof is het dus niet gegeven geweest een hoge leeftijd te bereiken. 57 jaar oud is hij geworden. Maar in zijn hele leven heeft hij, zonder zich rust te gunnen, grote en grootse ideeën zoeken te verwezenlijken. Zijn humanisme heeft hij niet alleen met de mond beleden, maar van ogenblik tot ogenblik beléefd. Zijn gehele denken was doortrokken van een humanistische geest. Overtuigend toont dit de in Esperanto geschreven biografie van de hand van de Zwitserse hoogleraar Edmond Privat, waarnaar ik u gaarne verwijs. Er bestaat ook een Nederlandse vertaling onder de titel: *Tragiek en Triomf van Zamenhof*", uitgegeven door het „Internacia Esperanto-Instituto" in Den Haag tegen een zeer billijke prijs.*)

Als wij ons dan een voorstelling maken van de uiterst moeilijke omstandigheden waarin Zamenhof leefde, en van de vele teleurstellingen die hem allerminst bespaard gebleven zijn, dan kunnen wij niet anders dan grote bewondering voelen voor de konsekwente moedige volharding waarmee hij voortging zijn levenstaak te vervullen.

Wij leven hier in omstandigheden die wel hemelsbreed verschillen van die in Polen rond de eeuwwisseling.

*) Bestelbaar bij het „Internacia Esperanto-Instituto", Riouwstraat 172, Den Haag. Prijs: f 2,—

Wij leven in een land, waar de Grondwet aan alle burgers gelijke rechten waarborgt en waar ieder zijn overtuigingen kan uitdragen.

Wij ontmoeten weliswaar óók moeilijkheden, maar in welke verhouding staan deze tot die welke in de tijd van Zamenhof vooruitstrevende mensen het handelen beletten, of die welke heden ten dage in vele landen elk openbaar optreden onmogelijk maken.

De gunstige omstandigheden waarin wij leven, leggen ons de morele plicht op niet terug te kijken voor elke tegenspoed, maar pal te staan voor onze ideeën, in de zekere overtuiging dat wij, zo handelend, de mensheid helpen op haar weg vooruit.

Mr. S. PRAGANO.

Alle gedachten
en alle daden
zijn slechts een trachten
naar de genade;
zijn slechts een pogen
om ééns te mogen
vinden de zuivere, smetteloos hoge
waarheid, die liefde en leven en dood
in één bezinnen
in één beminnen
omsloot.

Uit de bundel „Elementen"

Garmt Stuiveling
(geb. 1907)

DE FAKKELLOOP DER MENSHEID

Iets van wat door de geslachten vóór ons werd gedicht en gedacht, werd gedroomd en verwerkelijk, vaag werd vermoed en moeizaam aan het licht gebracht, iets van wat er als waarde werd beseft en als ideaal werd gezien, iets van die geweldige rijkdom, die in de geestesarbeid van eeuwen werd verworven, mag de mens van heden zich tot eigen bezit maken, om het op zijn beurt naar beste krachten weer door te geven aan hen, die na hem komen. Het is deze gedachte, die de Humanist kan doen beseffen, dat hij verraad pleegt tegenover zijn menselijke waardigheid, wanneer hij uit deze fakkelloop deserteert en de waarden, die hem ter overdracht zijn toevertrouwd, wegwerpt, om zelf, vluchtend met lege handen, zijn dan geheel onbelangrijk geworden persoonsje te kunnen redden.

Dr. Libbe van der Wal in de bundel: „Wij Humanisten", uitgegeven door het Humanistisch Verbond, in welks hoofdbestuur de schrijver zitting heeft.

kalender 1960

In dezelfde mooie uitvoering als in 1959 is heden de kalender 1960 verschenen. Wanneer U zeker wilt zijn van een exemplaar adviseren wij U reeds nu te bestellen door storting of overschrijving van f 2,50 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

ONZE STRAAT

Het is heus niet nodig om verre reizen te maken of veel boeken en kranten te lezen om te weten, wat er in de wereld omgaat. Ik kan tenminste een groot aantal tijdsverschijnselen bestuderen, als ik rustig, maar aandachtig voor mijn raam ga zitten kijken.

De straat, waaraan ik woon, is wat men noemt een drukke verkeersader. En aan-gezien ik het genoeg heb op een hoek te wonen, waar gemelde ader wordt gekruist door een slagader ben ik in staat de toene-ming van het verkeer van dag tot dag, van jaar tot jaar, gade te slaan met alle verkeersongelukken, die van onze toene-mende welvaart het gevolg zijn. Ongeveer eens per uur horen wij buiten een heftig gepiep van remmen. Op de tien keer piepen vernemen wij één keer een klap. Dan zijn er twee auto's tegen elkaar gereden. Meest-al is de schade beperkt tot een paar kapotte lampen, en hier en daar een deuk. Maar onveranderlijk stappen de bestuurders uit hun voertuigen om elkaar aan te tonen, dat de ander de schuld draagt van het ongeluk. Dat is voor ons een heel vertier en je kunt er uitmendend uit leren hoe nu eigenlijk ge-schillen ontstaan.

Een enkele keer, maar veel minder vaak dan men zou menen, moeten er politie-auto's en ambulancewagens aan te pas komen. Het-geen ons tot de troostrijke conclusie brengt, dat niet iedere botsing in deze wereld on-middellijk tot bloedvergieten leidt.

Recht tegenover mij vermelden felle neon-letters, dat er een wijnhandel en slijterij is, waar men liqueur Benedictine kan krijgen. Maar maak u niet ongerust, want de straat is zeer breed en wij steken niet zonder noodzaak over. En meen nu niet dadelijk, dat onze brede weg ten verderve leidt. Hij leidt daarentegen naar Utrecht en daar is immers het Humanistisch Verbond gevestigd. Onze straat is een drukke winkelstraat. Een heirleger van actieve, fantasierijke en immer bezige detailhandelaren tracht er de meest verschillende waren aan de man te bren-gen. Ik noemde u reeds de benedictine. Daarnaast kan men terecht voor vis, fruit en noten, daarnaast voor uurwerken vervol-gens koopt men kruideniers- en grutterswa-ren, heiligenbeelden, nylonkousen, combi-natietangen en waslijnen, aardappelen en groenten, sigaren. En onder mijn badkamer bevindt zich een goedgesorteerde boek-handel, waardoor het baden niet slechts een

hygiënische maar ook een min of meer cul-turele bezigheid is.

Gedurende deze decembermaand zijn mijn buurtgenoten extra bezig. Zij hadden hun etalages opgesierd met een grote verschei-denheid van Sinterklaasattributen, die thans vervangen zijn door kerstklokken, hulst- en sparretakken, een gedempt rood licht en vooral veel watten, want dat schijnt de weerstand van de aspirant-kopers defini-tief te breken.

Maar daarbij laten zij het niet. Om de om-loopsnelheid van het geld tot de grootst mogelijke hoogte op te voeren hebben zij gezamenlijk verlichting doen aanbrengen, die onze straat op een groot lunapark doet gelijken. En alsof dat nog niet genoeg is hadden zij een speciale Sinterklaas gehuurd, die zij echter om verwarring in de kinder-geesten te voorkomen, voor een Spaans edel-man doen doorgaan. Deze Grande deelde op gezette tijden aan het winkelende volk bon-nen uit, waarop men gratis een paar sokken of iets dergelijks kon krijgen.

En nog is de maat niet vol. Voortdurend marcheren fanfare-, trommel- en pijpercorps-en met vliegende vaandels heen en weer om de aandacht van de buurtbewoners op onze rijke keuze te vestigen.

Zoals ik u al zeide: Dit alles tezamen vormt een leerrijk schouwspel. Ik zie echtparen de vruchten van een vrijere loonpolitiek, van hun moeizaam verdiende kinderbijslag, van kerstgratificaties en uitkeringen ineens ge-heel uit vrije beweging en zelfs opgewekt in de beurzen van mijn middenstand storten. Ik zie timmerlieden en metselaars de kas-registers vullen en ik weet nu reeds, dat de winkeliers straks dit vele geld weer zullen uitgeven om timmerlieden en metselaars aan het werk te zetten om pui en interieur te verfraaien.

Maar voor het zover is hebben wij, niet-han-deldrijvende buurtgenoten een periode van overbesteding doorgemaakt met een con-sumptiebeperking.

De onvermijdelijke beperking zal, het staat nu reeds vast, in januari optreden. Dan zijn de mijters en baarden weer opgeborgen bij de kerstklokken en de watten. Dan blijven de muziekcorpsen thuis en de winkels leeg. Dan is onze verkeersader verkalkt en hij ligt daar kil en verlaten, zonder extra verlichting. Ach ja, na zonneshijn komt regen. Maar voorlopig zullen wij het er dan toch maar van nemen, de economen ten spijt. H.H.

lezingen voor de radio

20 december	VARA 9.45 uur	Prof. dr. G. Stuiveling: Uit hum. oogpunt.
27 december	VARA 9.45 uur	Dr. J. C. Brandt Corstius: 40.000 km. liefde.
3 januari	VARA 9.45 uur	Nieuwjaarsbrief van het Hoofdbestuur van het Hu-manistisch Verbond.
10 januari	VARA 9.45 uur	Prof. Dr. D. Loenen: Strijd om de mensvorming in de Griekse oudheid. (Idealisme tegenover realisme.
17 januari	VARA 9.45 uur	Prof. Dr. G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.